

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Francisci De Oviedo Madritani, Societatis Iesv,
Theologiæ Professoris, Cursus Philosophicus**

Oviedo, Francisco de

Lvgdvni, M.DC.LI.

V. De distinctione Habitus in Intellectum, Scientiam, Sapientiam,
Prudentiam & Artem.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95503](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95503)

Respondeo subiectum Theologia non esse Deum reuelatum, quia Theologia non infert: ergo Deus reuelatus est immensus, aut aternus: sed Deus secundum se, qui in Theologia applicatur intellectui per actum fidei innitens reuelationi. Addo, quod etiam Deus reuelatus esset obiectum Theologiae, non ideo Theologia esset subalternata Metaphysicae, quia differentia illa non se haberet per accidens respectu scientiae Theologicae, cum plura de Deo propter reuelationem demonstraret Theologia, quae Metaphysica non assequitur.

13 Obiicies tertio: Scientia Animastica agit de operationibus intellectus; Logica agit de eisdem operationibus ut directis: ergo Logica agit de obiecto scientiae Animasticae contracto per differentiam accidentalem: ergo Logica subordinatur scientiae animasticae. Respondeo Logicae agere de operationibus ut directis respectu tantam rationem formalem obiectum ipsam directionem, ac proinde respectu Logicae directio differentia accidentalis non est, sed essentialis siue respectu operationum secundum se accidentalis sit, siue essentialis.

14 Obiicies quarto: Aristoteles 1. Poster. cap. 9. ait scientiam subalternantem demonstrare propter quid, & scientiam subalternatam demonstrare quia: ergo demonstrationes scientiae subalternantis, & scientiae subalternatae non possunt eadem esse, neque in eadem principia ultimam resolui, cum demonstratio propter quid sit a causis, & demonstratio quia ab effectibus. Respondeo saepe Aristotelem vocare tantum demonstrationem propter quid omnium perfectissimam de subiecto adequato totius scientiae, & reliquis omnes demonstrationes quia, etiam si in eadem principia illarum conclusiones resoluantur, & in hoc sensu dixit scientiam subalternantem demonstrare propter quid, quia demonstrat primam passionem de subiecto adequato totius scientiae, & scientiam subalternatam demonstrare quia, ex eo quod nihil demonstrat de subiecto adequato totius scientiae, semper enim agit de subiecto contracto per aliquam differentiam accidentalem.

PUNCTUM V.

De distinctione habitus in intellectum, scientiam, sapientiam, prudentiam, & artem.

1 Aristoteles 6. Ethicor. cap. 3. habitus animae diuinit in Intellectum, Scientiam, Sapientiam, Prudentiam, & Artem; quae diuinit in praesentiarum breuiter exponenda, ut singula membra diuinit nobis innotescant. Diuinit, quod in hac membra partitur, non comprehendit habitum intellectus quatenus se extendit ad facultatem, & virtutem, sed tantum Aristoteles definiuit habitum intellectus, quo anima afirmando, vel negando verum dicitur: ipse habitus in cognitionem veram in se inclinantis, qui habitus ab Aristotele virtus appellatur. Cum enim virtus sit dispositio perfecti & optimi, & in intellectu verum sit optimum, hinc est quod habitus qui disponit ad cognitionem veram virtus appellatur. Ex hoc fit in hanc diuisionem non venire opinionem neque fidem humanam, qui habitus ex se indifferentes sunt ad cognitionem veram, & falsam, utriusque enim actibus falsitas potest contingere. Dicuntur habitus quorum actibus potest veritas, falsitas contingere, facultates, quia ex vi illorum facultatem habet intellectus ad verum, & falsum, & quasi liber est ad utramque partem. Sic sentiunt Alexander initio Topicor. ubi ait facultatem in utramque partem disputare, & circa utramque partem disputationis versari, & Niphus cum Petro Victorino 1. Rhetor. cap. 1. ubi asserunt facultatem esse idem, ac vim, vel potestatem, quae versatur circa utramque partem de omni materia, vel probabiliter ut facit Topica, vel ornate ut Rhetorica, vel sophistice ut facit Sophistica, necessarii aut euidenter versari non potest, quia necessitas & euidentia dari non possunt circa duplicem partem contradictionis. Neque audiendi sunt Rhetores quidam quos refert Alexander in principio Topicorum, qui ut suam facultatem extollerent inanis gloriae cupidi, absque ullo fundamento dixerunt Aristotelem 1. Rhetor. c. 4. Rhetoricam facultatem appellasse eo quod hominem in facultate constituit, ut illum reliqui colant & admirentur. Habitus erroris facultas non est, quia non est indifferens ad verum, Franc. de Guideo, Philosoph. Tom. 1.

& falsum, sed ex se ad falsum inclinatur, ex eo tamen potiori ratione ab hac diuisione reiiciendus, quia magis opponitur cum virtute, quam facultas. Et haec de toto diuinit.

2 Primum membrum diuinit quod est Intellectus aliqui a potentia intellectiva non distinguunt, verumtamen cum haec non sit habitus acquisitus, de quo agit Philosophus immerito in praesenti loco nomine intellectus potentia intellectiva desumitur. Melius sentit Albertus 6. Ethicor. tract. 2. cap. 18. ubi asserit intellectum significare habitum primorum principiorum, hoc est habitum, quo intellectus disponitur, & redditur promptus, ut bene versetur circa principia vniuersalissima, quae sunt intellectui euidentissima. Qui habitus iure optimo propter suam vniuersalitatem intellectus dicuntur, quia sicuti potentia intellectiva influit in actus omnium scientiarum, ab illa omnes isti dependent, sic aliquo modo habitus isti influunt in omnes actus cuiusvis scientiae, & ab illis horum veritas aliquo modo dependet, quia postquam quis illa, quae euidenter sunt nota proterius negat ad actus horum habituum reducitur, totaque res vsque ad haec prima principia resoluitur, & contra huiusmodi principia negantes infertur idem simul esse & non esse, quod contradicit principium illud vniuersalissimum implicat idem esse & non esse.

3 Nominem Scientiae non quaecumque demonstrationem, seu cognitionem euidentem intelligit Philosophus, sed illam quae speculatiue versatur circa obiectum, quod non potest sic, & aliter fieri, sed circa obiectum necessarium incorruptibile, & aeternum, ideo ab hoc membro diuidenti excluditur conclusio euidentis procedens ex aliquo principio sensuum euidentia praecognito, quod potuit aliter contingere, & non ita percipi; excluduntur etiam omnes scientiae practicae, quod ostendam inter explicandum ultimum distinctionis membrum. Quod explicat Albertus tract. 2. cap. 2. in 6. Ethic. ubi ait in vera scientia omnes arbitrari id, quod scimus non posse aliter se habere, hoc est ad veram scientiam necessarium esse ut obiectum non possit aliter se habere, quod idcirco est necessarium ad veram, & perfectam scientiam, quia ea quae sunt contingentia, habent esse ita debile, ut quando fiunt, non possimus alio modo cognoscere utrum sint, vel non sint, nisi per sensum, neque possimus illa cognoscere in suis causis, quia cum causae possint illa producere & non producere nescimus utrum illa produxerint necne, nisi per sensum, non autem per veram & propriam scientiam: propterea non potest esse obiectum scientiae, quod debet esse tale ut non possit aliter se habere.

4 Tertium membrum diuinit est Sapientia quae secundum varias acceptiones solet intelligi. Primum pro congerie plurium, vel omnium scientiarum, quae in eodem homine reperiuntur, quae ratione hominem his scientiis instructum sapientem appellare solemus. Quomodo Arist. 1. Metaphys. cap. 2. vult hominem sapientem omnia eo modo, quo possibile est, scire. In hoc sensu videtur sumpsisse sapientiam Cicero in 4. Tuscul. & lib. 2. de officiis, quando dixit sapientiam esse rerum diuinarum, & humanarum causarumque, quibus haec res continentur, scientiam. Et hoc eodem modo videntur sumpsisse Philosophi, quando dicebant esse cognitionem rerum omnium, etiam vsque ad ultimas proprietates, quod vna tantum scientia praestare non potest, sed tantum omnium collectio.

5 Secundo sumitur Sapientia pro excellentia cuiuscumque scientiae vel artis, quo modo solemus vocare sapientem illum, qui ultra vulgarem modum alicuius facultatis notitiam assequutus est. Quo sensu videtur sapientiam accepisse Philosophus 6. Ethic. c. 7. quando dixit, sapientia in artificibus illis attribui solemus, qui absolutissimi sunt, unde Phidiam sapientissimum marmorarium, & Polyctum sapientissimum statuarium dicere solemus. Huius acceptionis meminit S. Thom. 1. part. quaest. 1. art. 6. ubi inquit in vnoquoque genere sapientem illum appellari, qui altissimam illius rei causam considerat, ut in genere artifex qui formam domus disponit, dicitur sapiens Architectus respectu artificum inferiorum, qui dolant ligna, vel parant lapides. Et de hac sapientia videtur loquutus S. Paul. 1. Corinth. 3. dicens ut sapiens Architectus fundamentum posuit.

6 Tertio sumitur Sapientia pro scientia omnium perfectissima, secundum quam acceptionem illa in hac diuisione adduxit Aristoteles, qui eodem lib. 6. Ethic. c. 7. dicit sapientiam

tiam esse perfectissimam quandam scientiam, quæ non solum ea, quæ ex principiis sunt cognoscit & per vniuersalissimas causas, sed etiam de aliarum scientiarum principiis iudicat, quam idem Aristoteles in principio Metaph. dicit esse Metaphysicam, & lib. 3. Met. tex. 15. dicit ex his, quæ ab antiquis determinata sunt apparere, quænam scientia sapientia nomine donanda sit; vnaqueque enim scientia potest hoc nomine appellari, sed si propriè loqui velimus, illa est verè sapientia, quæ & principalissima, & honorabilissima est, & cui reliquæ scientiæ tanquam ancillæ contradicere non debent, & quæ est ipsarum finis, quia huius causâ sunt cætera omnia. Quæ omnia approbat S. Thom. 1. 2. quæst. 57. art. 2. & inde infert sapientiam tantum esse vnam, quia etsi plures sint scientiæ, vni tantum principatus, & excellentia inter omnes potest competere, hancque Theologiam esse affirmat, etsi Aristoteles Metaphysicam esse existimauerit, quia nostram Theologiam non cognouit.

7 Huius sapientia sex conditiones deducit Suarez disp. 1. Metaphys. sect. 3. num. 8. ex Aristotele 1. Metaphys. cap. 2. Prima est vt versetur circa omnia, & sit eo modo quo potest, omnium rerum scientia. Secunda est vt in rebus difficilioribus, & à sensibus remotioribus versetur, ex his quæ intra humanæ scientiæ spheram, & intra naturalem hominis capacitatem continentur. Tertia conditio est, vt sit cognitio certissima. Quarta, vt sit aptior ad docendum, ad reddendas causas rerum, quarum est ipsa scientia seu sapientia, quam conditionem tradidit Philosophus 1. Metaphys. vbi dixit, signum scientiæ esse, posse docere, & ad sapientiam pertinere causas rerum cognoscere, & tradere, & in quacunque scientia illum sapientiore existimari, qui rerum causas intimius, & vniuersalius comprehendit. Quinta conditio est, vt propter seipsam, & sciendi causâ sapientia appetatur, hoc est, vt speculatiua, quod ad scientiæ dignitatem pertinet. Sexta conditio est, vt sapientia aliis scientiis pro sit potius, quam ministret. Harum conditiones nonnullæ aliis scientiis à Metaphysica distinctis conueniunt, omnes tamen perfectissimo, & eminentiori quodam modo Metaphysicæ competere probat P. Suarez supra citatus.

8 Tertium hoc membrum in re adequatè non differt à secundo, quia scientia omnium perfectissima intra reliquarum numerum continetur; differt tamen inadæquatè, quia secundum membrum extenditur ad plures scientias, hoc autem tantum ad vnam, etsi contentam in scientiis, quæ continentur in secundo membro diuidente. Differt etiam ratione, quia idem habitus potest dici scientia, quatenus cognoscit conclusiones per sua principia; & potest dici sapientia, quatenus procedit per altissimas causas & de aliarum scientiarum principiis iudicat. Vtramque distinctionis rationem attigit S. Thom. 1. 2. quæst. 57. art. 2. ad 1. vbi dixit non esse absurdum vnum & eundem habitum habere duas rationes formales específicas, & constituere duplex membrum diuidens huius diuisionis; addiditque hanc diuisionem similem esse illi, quia diuiditur anima in sensitiuam, vegetatiuam, & rationalem, & cuius diuisionis rationes omnes diuidentes eadem numero animæ physice competere possunt.

9 Quartum membrum diuidens est *Prudentia*, quam definit Aristot. 6. Ethic. cap. 5. *Habitus cum vera ratione altissimus circa ea quæ bona, & mala homini sunt.* Dixerat enim prius prudentis viri esse consulere de his, quæ sibi ipsi bona sunt, atque vtilia. Distinguit S. Thom. 1. 2. quæst. 52. art. 4. artem à prudentia, quod ars dat facultatem operandi, prudentia verò dat vsum illius facultatis, ideo ars non præsupponit neque requirit rectitudinem appetitus, quam requirit prudentia, quia prudentia requirit hominem esse bene affectum circa finem, quod fit per appetitus rectitudinem. Hac de causa artifex magis laudatur quando sciens & volens facit opus disconforme regulis artis, quam si hoc faciat nesciens, & nolens, quia in primo casu non est malè affectus in habitu artis, sed in habitu appetitus, qui non pertinet ad artem; quicumque enim excellentissimus artifex potest pro sua voluntate in artem peccare, & non ideo dicitur minus conscius eorum quæ ad artem spectant: in secundo verò casu est malè affectus circa habitum artis, & minus conscius eorum, quæ ad artem pertinent, siquidem non ex prauo voluntatis affectu, sed ex ignorantia procedit disconformitas operis cum regulis artis.

Aliter in prudentia contingit, quia si artifex peccat non volens, & nesciens, minus peccat, quam si peccaret sciens, & volens: cuius ratio est, quia rectitudo appetitus, & voluntatis est de ratione prudentiæ, non verò de ratione artis. Sic in vniuersum homines, qui ex ignorantia, seu nescientia peccant, potius ignaros, & inscios, quam imprudentes appellamus; illos verò qui ex praua intentione delinquant, & fines sibi à ratione aberrantes proponunt, non inscios, sed imprudentes appellamus.

Hic prudentiæ habitus est recta ratio de rebus agendis, & in intellectu practico residet, quia ad hunc pertinet tractare de rebus agendis; aliquo modo esse in æstimatione docuit S. Thom. supra, quia ad hanc pertinet cognitio singularium, de quibus prudentiæ habitus fert iudicium, quomodo hic & hunc fieri debeant. Sub hac virtute prudentiæ tres alia solent constitui: *Eubulia* seu virtus, quæ nobis, & aliis recta consulimus: *Syneſis*, quæ in casibus extraordinariis qui non possunt ratione communi comprehendendi, iudicamus: & *Gnome*, quæ post rationem, & consilium iudicat quid agendum sit; quibus alij addunt virtutem perceptiuam, cuius proprius actus est imperium, & in hac virtute plures Thomistæ virtutem prudentiæ vltimò constituunt, & tres alios habitus ad hanc præsupponi affirmant, & ideo eodem prudentiæ nomine omnes appellari. At verò admittendi sunt quatuor habitus, vel tantum tribus tota prudentiæ ratio contineatur, parum ad rem nostram refert; cui sufficienter satisfacimus afferentes ad prudentiam pertinere tres illos habitus prius annumeratos, & quartum, si deus de imperij actu dicam Controu. 11. de anima Punct. 5. Circa distinctionem horum habituum in mea sententia vix potest aliqua reperiri difficultas: defendo enim Controu. 13. de anima Punct. 2. habitus intellectus non distingui ab intellectu speciebus, & ita facile est pro distinctione quorumcumque actuum habitus distinguere. De omnibus quæ ad Prudentiam spectant legendus est S. Thom. 1. 2. quæst. 57. art. 6.

Quintum membrum diuidens est *Ars*; artem autem definit Aristot. 6. Ethic. cap. 4. *habitus cum vera ratione efficiens*, & ideo ait artem versari circa ea, quæ esse, & non esse possunt, quorum principium est in eo, qui facit, non verò in eo quod efficitur, & ideo addit artem non versari circa actionem, sed circa factionem. Verum tamen difficultas est quomodo differant *factio*, & *actio*. S. Thom. 1. 2. quæst. 57. artic. 4. existimat factionem dici ab Aristotele actionem quæ transit in externam materiam, quam transeuntem appellare solemus; ex cuius mente solæ artes quarum actiones externæ sunt, comprehenduntur nomine artis in diuisione ab Aristotele adducta, & artes alias, quarum actiones sunt internæ, vt Grammaticam & Poësim, (quas solemus appellare artes *liberales*, seu liberales, ad distinctionem illarum, quarum actiones externæ sunt, quas *seruiles* dicimus, quatenus illarum exercitio corpus seruilius animo subditur,) ad scientiam reducit, quia sunt habitus cum ratione actui distincti ab habitu prudentiæ. Ceterum etsi habitus isti aliquam similitudinem habeant cum scientia quia illorum actiones internæ sunt, nihilominus negari nequit magnam similitudinem habere cum aliis artibus, quatenus præscribunt modum, quo obiectum faciendum est, & à scientiis maximopere recedunt, quatenus plures exhibent demonstrationes circa suum obiectum deductas ex principiis legitimis; Grammatica verò & alia huiusmodi artes nihil demonstrant, neque aliquid ex principiis certis & euidentibus deducunt. Ob hanc rationem censeo dicendum ad hoc membrum diuidens reuocasse Aristotelem omnes artes liberales, quarum actiones internæ sunt, & has dici habitus cum vera ratione factuos. Confirmatur ex ipso Aristotele, qui loco citato duas requirit condiciones ad rationem artis. Prima est, vt versetur circa aliquid singulare factibile, quod nūquam ex solis naturalibus principiis per se fiat (nisi forte casu contingat) sed operâ humanæ rationis, & ex his quæ præscribit habitus, ac proinde sit opus in se artificiale, cuius principium sit in ipso efficiente, & in intellectu humano per quandam illius operationem, quem aliqui vel proprio labore inuenerint. Secunda conditio est, vt tali operatione ratio, & intellectus operantis intendat rectitudinem ipsius operationis secundum se, siue illa operatio sit immanens, siue transiens; & his duabus conditionibus

conditionibus positis, distinguetur sufficienter ars liberalis à prudentia, quod intendere videtur Aristoteles cap. 4. citato, quem in hunc sensum interpretantur Valentinus 1.2. disp. 9. quæst. 3. Punct. 1.

13 Secundum hanc interpretationem dicendum est Aristotelem intellexisse nomine factionis quamcumque operationem suæ immanentem, siue transluentem distinctam ab operationibus ipsius appetitus, ita ut dependeat à voluntate, & appetitu quoad imperium, & non quoad efficientiam, sed ab alia potentia physicè elicatur. Differt autem Ars à Prudentia, quia ars in actione seu in factione non attendit rectitudinem operantis, sed tantum ipsius operis, ita ut si opus sit iuxta artis præcepta, etiam si turpiter efficiatur ab operante propter finistram intentionem à qua imperatur opus artificiosum, habeat totam rectitudinem, quam exposcit ars. Prudentia verò versatur circa ipsas operationes immanentes, quatenus recte sunt moraliter, & recte ab homine exercentur, & ex honesta intentione procedunt, ita ut nunquam opus, quod peccaminosè sit quantumvis sit iuxta præscripta cuiusvis artis, seu scientiæ, possit dici factum iuxta veram prudentiam, cuius est ita voluntatem gubernare, ut ab illa peccatum omne remoueat.

14 Secundum hanc acceptionem ad hoc membrum reuocantur omnes scientiæ practiciæ, quæ sunt habitus cum ratione factiui, etiam si versentur circa operationes intellectus, sicut Logica, & ob hanc rationem huiusmodi scientiæ excludit Philosophus 1. Poster. tex. 5. aliis 7. & 2. Metaphys. tex. 3. à vera ratione scientiæ, ubi tantum scientiam purè speculatiuam, scientiam simpliciter appellauit, quam definiuit 6. Ethic. cap. 3. Hoc sibi volebat Aristoteles 6. Ethic. cap. 4. docens scientiam esse circa ea, quorum principium non est in nobis, hoc est quæ à nobis non sunt, seu quæ non considerantur, quatenus à nobis fieri possunt, seu ad hoc ut à nobis fiant, sed in ipsis rebus; hoc est, quorum principia contemplantur ex parte ipsius obiecti scientiæ, & nobis non insunt; Ars verò dicitur esse circa ea, quorum principium est in nobis ipsis, id est circa quæ nos ipsi artis ope facere possumus.

15 Ex hoc fit iuxta mentem Aristotelis scientiam non distinguì ab Arte ex eo, quod scientia aliquid de suo obiecto demonstret; & ars nihil de illo demonstret; quia etsi verum sit omnem scientiam plura de suo obiecto demonstrare, & nonnullas artes nullà omnimodà demonstratione, tamen non est contra rationem artis plura de suis obiectis demonstrare; scientiæ enim practiciæ plura demonstrant de suis obiectis, & secundum acceptionem, qua hic videtur Aristoteles, scientiæ non sunt, sed artes. Distinguntur ergo scientiæ, & ars ex eo, quod ars versetur circa operationes distinctas à voluntate quatenus à nobis fieri possunt; & scientia versetur demonstratiuè circa illa, quæ à nobis fieri nequeunt. Ex quo fit, ut optimè docuit Aristoteles Met. tex. 3. scientiam per se afferre causas sui obiecti, quia illius est rem per causam ostendere, artem verò (sub qua scientiæ practiciæ continentur) per accidens causas adducere, quia ad artem, & ad omnem habitum practicum tantum spectat dare modum, & regulam operis faciendi, & illud etiam facere, quando fieri debet, quod si causas afferat, has non adducit præcisè ut res per causas melius innotescat, sed ut causis cognitis facilius res fieri possit.

16 Ex his concluditur habitum, virtutem, quem intendebat Aristoteles diuidere, in hæc quinque membra adæquate secari, quia omnis habitus aut est speculatiuus, aut practicus: si speculatiuus aut est habitus, quo intellectus benè disponitur circa principia vniuersalissima, aut circa principia seu conclusiones alicuius peculiaris scientiæ. Si circa principia vniuersalissima, erit intellectus. Si circa principia alicuius scientiæ, aut circa principia omnium perfectissimæ, vel non omnium perfectissimæ. Si circa principia omnium perfectissimæ, erit sapientia, quatenus conuenit cum aliis in hoc, quod est versari circa principia peculiaris scientiæ, erit scientia. Si versetur circa principia scientiæ non omnium perfectissimæ, erit scientia, & non sapientia. Si habitus sit practicus, aut erit actiuius, aut factiuius. Si actiuius, erit prudentia: si factiuius, erit ars.

17 Nota vltimò quod licet in præsentī nomine scientiæ Aristoteles scientias practicas non comprehendat, quia non quamcumque cognitionem demonstratiuam scientiæ,

Plane, de Quiedo, Philosoph. Tom. 1.

tiam appellauit, iam tamen frequenter Philosophi scientias practicas, scientias simpliciter dicunt, & omnem cognitionem demonstratiuam, scientiam appellant, in quo ab Aristotele non recedunt, qui 6. Met. 1. inter scientias intellectuales annumerat Philosophiam moralem, & artes, non quia omnis ars sit scientia, sed quia ratio scientiæ cum ratione artis non opponitur. Quod si Aristoteles in præsentī scientiam, & artem distinxit tanquam membra in se opposita, ideo fuit, quia nomine scientiæ non scientiam secundum totam suam latitudinem desumpsit, sed contractam ad rationem scientiæ perfectissimæ, quæ est scientia purè speculatiua. Quod si velis defendere scientias practicas ex eo præcisè quod sunt practiciæ, etsi demonstratiuè circa suum obiectum procedant, absolute scientias non esse dicendas, quæstio erit pura de nomine, conueniensque in obiecto & in modo tendendi circa tale obiectum his scientiis assignando, & tantum in nomine illis imponendo dissenties.

CONTROVERSIA II.

De Proemialibus Logiciæ.

PUNCTVM PRIMVM.

De obiecto Logiciæ.

§. I.

Pramittuntur quadam.

CONSTANS est omnium sententia Logicam agere de modo sciendi, hoc est de sciendi instrumento, quod forsitan tantum est demonstratio, quia hac solum scire dicimur, nihilominus Logica non tantum agit de demonstratione, sed etiam de oratione, propositione, diuisione, definitione, argumentatione, & syllogismo in communi; & de omnibus illius speciebus, quia hæc omnia, vel partes sunt modi sciendi, sciendique instrumenta, vel eorum notitia requiritur ad cognitionem demonstrationis, quapropter à multis demonstratio obiectum dicitur attributionis, reliqua verò obiecta attributi, de quo postea.

In hoc sciendi modo quatenus continet hæc omnia inueniuntur in primis conceptus formales, actus videlicet intellectus, in quibus formaliter consistit sciendi instrumentum definitio, propositio, argumentatio, &c. quia nullo alio modo fiunt hæc instrumenta, quam formando hos conceptus, hoc vel illo modo inter se ordinatos, quos postea voce manifestamus, & aliis mediis his vocibus proponimus interna sciendi instrumenta à nobis facta, definitionem, & argumentationem, &c. quibus correspondēt voces externæ tanquam conceptibus, loco quorum substituuntur. Conceptus isti, seu hæc sciendi instrumenta habent obiecta in quæ feruntur, & quæ representantur, seu cognoscuntur, per cognitiones illas, in quibus consistit formalis definitio, propositio, & argumentatio, &c. quia omnis cognitio alicuius obiecti siue realis, siue ficti est cognitio. Ex his orta fuit diuisio modi sciendi in formalem, in obiectiuum, & vocalem. Modus sciendi formalis dicit conceptus illos internos, ex vi quorum rem definitio, affirmo, infero in syllogismo probabili & demonstratiuo, qui dicuntur instrumenta sciendi formalia, quia tanquam propriæ formæ inhaerent intellectui: talis est conceptus respondens his vocibus *animal rationale*, in quo consistit clara, & definitiua cognitio, seu definitio hominis, & sic de aliis huiusmodi conceptibus. Modus sciendi obiectiuus sunt obiecta significata per modum sciendi formalem, quæ representantur per cognitiones, in quibus consistunt formalis definitio, propositio, & argumentatio. Modus sciendi vocalis dicit voces respondentes conceptibus, in quibus consistit modus sciendi formalis, v. g. voces istæ *animal rationale*, quæ dicuntur vocalis definitio, quia substituuntur loco definitionis formalis, seu conceptus, quo hominem quidditatiuè, & definitiue cognosco. Ex his quæstio suborta, an obiectum Logiciæ sit modus